

Hungu ra Phresidente ra Musumbunuku, 11 Mudyaxihi 2020

Eka maAfrika-Dzonga ya Rikwerhu,

Kusukela emasungulweni ya Mudyaxihi, loko hi sungule ku olovisa hi katsongotsongo ku pfaleriwa hikwalaho ka khonovhayirasi ka rixaka hinkwaro, vanhu vo tala va sungurile ku vuyela entirhweni.

Tanihi xiphemu xa nhlakarhelo wa swiphemuphemu wa ikhonomi, tikhamphani eka tiindasitiri leti vuriweke to karhi ti kotile ku sungula hi vuntshwa xiphemu kumbe hinkwayo ya mitirho ya tona.

Levhele ya vulemukisi ya khonovhayirasi ya rixaka sweswi yi le ka 4, leswi swi vulaka leswaku magoza yo sivela yo tika swinene ya tshama ya ha ri kona ku hunguta hundziselo wa le migangeni. Xikongomelokulu xa hina i ku hunguta hi ndlela yo fanana levhele ya vulemukisi hi ku endla mpimo wa ntluletavuvabyi wu tshama wu ri ehansi na ku endla sisiteme ya hina ya swa rihanyu yi tshama yi lunghekile eka ntlakuko lowu nga sivelekiki eka timhangu.

Tanihiloko ku pfaleriwa swi ri karhi swi olovisiwa hi katsongotsongo, vutomi byi ta vuyela hi ku nonoka. Kambe a ku nga vi byona vutomi tanihilaha a hi byi tiva hakona eka nkarhi lowu nga hundza.

Loko ka ha ri na swo tala hi mayelana na ntungukulu lowu leswi swi nga tivekiki, vativinkulu sweswi va pfumela leswaku xitsongwatsongwana lexi xi ta tshama xi ri nchaviso eka rihanyo ra vaaki ra misava hinkwayo ku ringana nkarhi wo lehanyana.

Hikokwalaho ha boheka ku tilunghisela ku ya emahlweni hi hanya na khonovhayirasi leyi exikarhi ka hina ku ringana lembe kumbe kutlula.

Hi fanele ku tilunghisela ntiyiso wuntshwa lowu eka wona nyimpi ehenhla ka COVID-19 yi nga ta va xiphemu xa vukona bya hina bya siku na siku.

Ku humelela ka hina eka ku hlula khonovhayirasi leyi ekuheteleleni swi ta kumisisiwa hi ku cinca loku hi ku endlaka eka matikhomelo ya hina.

Hambi endzhaku ka ku pfaleriwa – ngopfungopfu endzhaku ka ku pfaleriwa, ha ha ta dinga ku landzelela ku siya mpfhukanyana exikarhi ka vanhu van'wana, hi ambala swipfalaxikandza, hi hlamba swandla nkarhi na nkarhi, na ku papalata ku khumbana na vanhu van'wana. Hi ta dinga ku lulamisa hi vuntshwa tindhawu ta ntirho, swikolo, tikholichi na tindhawu tin'wana ta vaaki ku hunguta hundziselo.

Hi ta dinga ku tifambelanisa na tindlela letintshwa ta ku gandzela, ku tihlanganisa, ku endla vutiolori na ku khoma tinhlengelletano leti ti hungutaka swivandlanene swa xitsongwatsongwana lexi ku hangalaka.

Lowu i ntiyiso lowu matiko emisaveni hinkwayo ya faneleke ku jamelana na wona. Hambu matiko lamaya ma sunguleke ku olovisa swipimelo swa wona swa ku pfaleriwa ya endla tano hi ku kanakana na hi vukheta lebyikulu swinene.

Tanihilaha hi endleke hakona, matiko mo tala ma le ku tirhiseni ka mipako yo hlohlotella yo angarhela ku tiyisa tisekitara ta wona ta nhlayiso wa swa rihanyo to hambanahambana, ku seketela tiindasitiri leti tsekatekaka na va tirhi na ku nyika mphalalo eka miti leyi nga sirhelelekangiki.

Ku fana na hina, ma bohekile ku landzelela swikombelo swa nghingiriko wa ikhonomi ku sungula hi vuntshwa. Ku fana na vaakatiko va ka hina, tinxaka ta vona ti hava ntshamiseko naswona ti hetitwa matimba hi ku hungutiwa ka mitshunxeko ya munhu yena n'wini.

Hi nkarhi wo fana, vativinkulu va swa rihanyu emisaveni hinkwayo va tsundzuxa hi 'gandlati ra vumbirhi' ra mitluletavuvabyi tanihiloko vutomi bya vaaki byi sungula hi vuntshwa. Matiko mo hlayanyana ku katsa na Germany, Iran na China ma vile na ntlakuko eka mitluletavuvabyi yintshwa kusukela loko ma debyisile swipimelo swo karhi.

Hi ta va hi nga hambanangi. Hi nga langutela naswona ha boheka ku langutela mitluletavuvabyi ku tlakuka tanihiloko vanhu vo tala va ri karhi va vuyela entirhweni. Ha boheka ku amukela leswi swilo swi nga xiswona, ku swi lulamisela na ku tifambelanisa na swona.

Xiphemu lexi landzelaka xa angulo wa hina wa rixaka xi hi mayelana swinene na ku ya emahlweni tanihileswi xi nga hi mayelana na ku cinca kumbe maendlelo lamantshwa. Hi ta tlakusa nongonoko wa hina wa ku hlela ko kongomisa, ku kambela na malawulelo ya timhangu.

Hi ta dinga ku tirhisa swibasisaswandla swa mitshungu etindhawini ta ntirho, vutleketli bya mani na mani na swivandla swin'wana.

Kusukela loko ku sungule ku pfaleriwa ka rixaka, maAfrika-Dzonga vo tala va landzelerile swinawana leswi swi nga vekwiwa ku vuyerisa rihanyo na vuhlayiseki bya vona vini. Va tekile xiboho lexi leteriwaka hi vutivi ku endla tano, va ri karhi va twisisa leswaku swa laveka eka vutomi bya vona vini na le ka vutomi bya lava nga ekusuhi na vona.

Tanihiloko swipimelo leswi nga eka nghingiriko wa ikhonomi na vutomi bya siku na siku swi ri karhi swi olovisiwa, i swa nkoka swonghasi eka maAfrika-Dzonga hinkwavo ku hlayisa endlelo rolero ro tiya ra vutihlamuleri bya munhu yena n'wini. Eka hinkwaswo leswi hi swi endlaka, eka xiyenge xin'wana na xin'wana xa vutomi, hi boheka ku hlayisa rihanyo ra hina vini na rihanyo ra van'wana.

Hambi tanihi vanhu hi un'weun'we, vathori, vatrhi, mfumo, vaaki lava nga na ku tsakela kun'we, tiyuniyoni ta vatrhi kumbe mabindzu, hi ta ya emahlweni hi va na xiave ku xi tlanga eka ku lwisana na ntungukulu lowu.

Hi ndlela yo fana leyi a hi fanerile ku cinca hayona matikhomelo ya hina ku sivela ku hangalaka ka HIV, sweswi hi dinga ku cinca matikhomelo ya hina ku herisa khoronavhayirasi leyi.

Ku rhwexa ku pfaleriwa ka rixaka hinkwaro swi nyike tiko ra ka hina xiyimonene xa xiqhinga. Swi nyike nkarhi wa nkoka ku lulamisa sisiteme ya hina ya swa rihanyo na ku simeka magoza ya nkamanyeto.

Ku cincela eka xiphemu lexi landzelaka xa angulo wa khoronavhayirasi, lexa nhlakarhelo, swi ta tika swinene kutlula lexa nkarhi wa sweswi. Nxungeto wa ku tumbuluka ka mitluletavuvabyi wu ta tlakuka. Swilaviwa ehenhla ka titlilini na swibedhlele na le ka vatrhi va swa vutshunguri swi ta kula.

Sweswo hi swona swi endlaka leswaku ku olovisa swipimelo swa ku pfaleriwa swi boheka ku nga vanghi matikhomelo ya vusopfa hi vanhu hi un'we un'we na mitolovelo ya vusopfa hi mabindzu lama hisekelaka ku sungula hi vuntshwa nghingiriko ku ri karhi ku tikiseriwa rihanyo ra vanhu.

Xirilo xa khoronavhayirasi xi ta hundza. Kambe ntsena loko xi tshama xi ri nchaviso eka vutomi bya vanhu va ka hina, hi boheka ku tshama hi vambe ngoma, hi ri na vurhonwana na ku va na vutihlamuleri.

Sweswi, kutlula leswi nga tshama swi va xiswona, swi le henhla ka matikhomelo ya un'wana na un'wana lama lawuriwaka hi vuhelo bya hinkwerhu.

Ndzi mi navelela leswinene,

Senthara yo Lerisa ya Rixaka ya Madzolonga lama Simekiweke eka Rimbewu yi nga fikeleriwa eka 0800 428 428.

<https://thepresidency.us20.list-manage.com/subscribe?u=dcd34ec94620d939a2de5e60c&id=89b4e8e862>

<https://thepresidency.us20.list-manage.com/subscribe?u=dcd34ec94620d939a2de5e60c&id=89b4e8e862>